

boko. 69 nan d. 20  
1991 SAN KALO Konotonnan

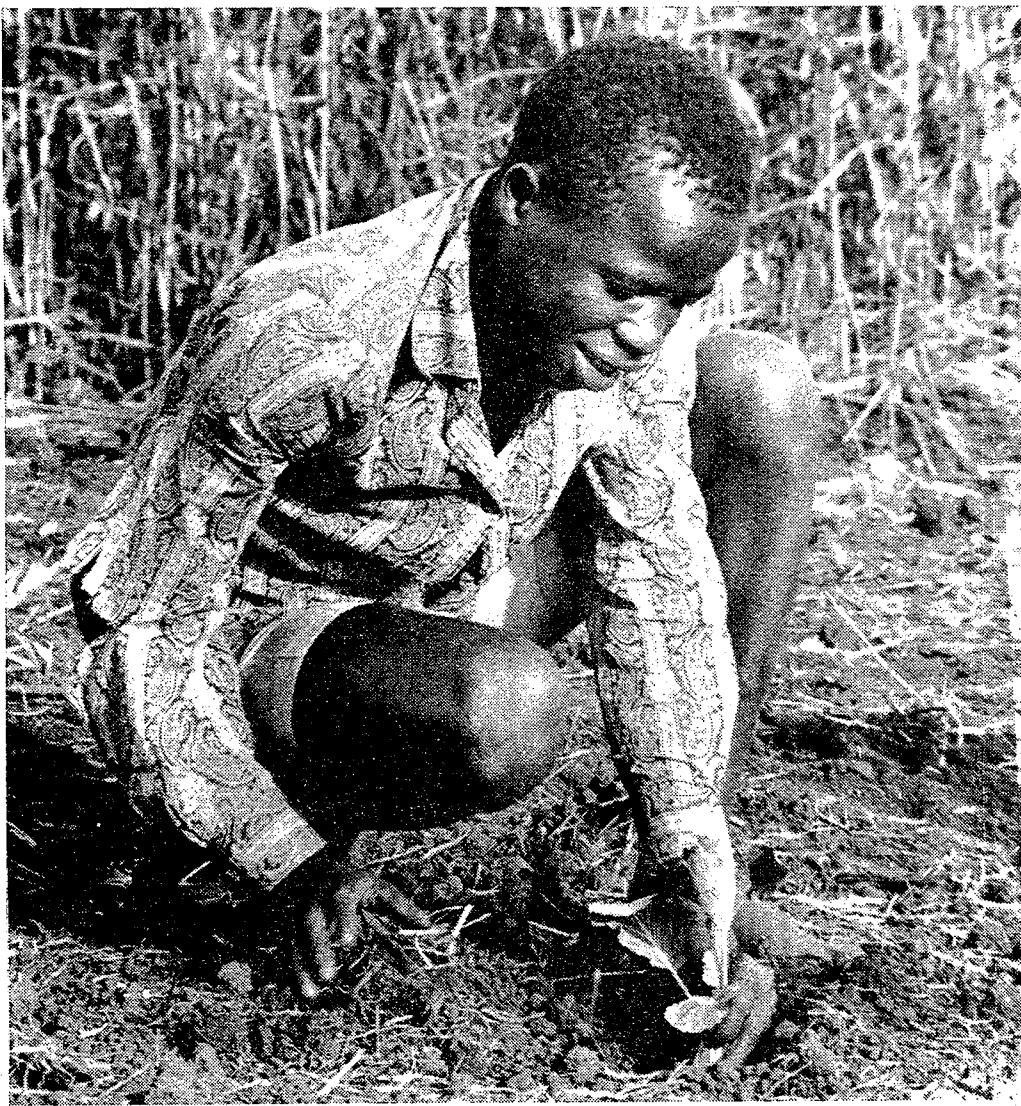
# Ickabaara

## Jamane

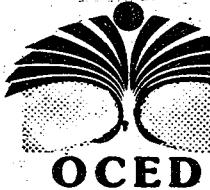
Cikela ceman n'a musoman kunnafoni seden

Faamuya

Yiriwaton



## DUGUKOLO NAFA SABATI FENW



## Dakun w

№ 2  
Kunnafoni tan SIDA kan

№ 3  
Hadamaden togola donba  
diye kono

№ 5  
Bin be ka ke dugumogow kan  
ji ni kungo baarada mogow te

№ 6  
Koorisun turakeli bagaji la

№ 8  
Dugukolo nafa sabatili

№ 9  
Mali ntolatankupu yalonna  
"Real" te

№ 10  
Yiriwa ani kunnafoni

№ 11  
Maananegen ani poyi kene

№ 12  
Flagondan  
(Tige an n'a laban)

Ka se duguw ma

# KUNNAFONI TAN SIDA KAN

## 9. Banakunben kafisa banafurake ye



An y'a dɔn mananin, a fɔlɔ tɛ nin ye a ka don an ka jamana kono, a b'an ka jamana kono, a mɛennna. «AMPPF» n'o ye bangew furance janyali cakeda ye, ani denbayaw lakana cakeda, n'o ye «DSF» ye, olu be mananin di mogow ma. Nka o be di kun wɛre de la n'o ye bangen janyali ye nɔgɔn na, ka se ka bangen janya nɔgɔn na, ka musow lafiya. N ka, nin ta ye ka tanga bana de ma. O de kanma an b'a fɔ k'a pereperelatige, k'anw fana b'an sinsin mananinko kan. N ka anw ni «AMPPF» ni «DSF» ta tɛ fen kelen ye. An be se k'an miiri fana k'a fɔ ko n'an ko k'an be mananin di mogow ma k'u yɛretanga n'o ye, u hakili be se ka se «AMPPF» ni «DSF» ma. U k'a dɔn k'an n'olu ta tɛ kun kelen ye. Mali kono n'an ye musow ta k'u laje, an/b'a sɔrɔ u ka bange ka

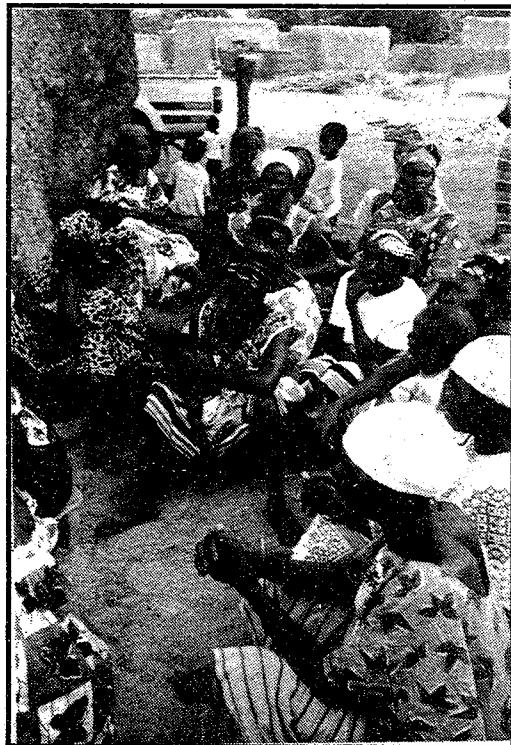
ca. U be se k'a fɔ ko : a ! ninnu kɔni nana n'u ka mananin ye tugun, u b'a fɛ k'an ka bange de lajɔ. An ta kun tɛ bange lajɔliko ye, a be kɛ SIDA de kanma. SIDA, a be jamana tɔw kan, a b'an ka farafinna kono. An kan'a miiri k'a fɔ ko SIDA t'an kɔrɔ, a b'an kɔrɔ. Nka walasa an ka se ka kisi o kɛrefeduguw ta nɔgɔn ma (o dugu dɔw ɔe yen minnu denmisennin bɛɛ si-laturuṇa k'a tɔ to cekɔrɔninw ni denmisennin murumuruninw ye), an ka kan ka soli ka wuli, ka kɔn an ta' ma, an fana kana don o nɔgɔn geléya kono.

Asanatu Dukure

K'an ben sen wɛre

# Mogo ko-don be, i ko-beε-don te

## Hadamaden togola donba dijē kōnō.



Hadamadenw be ka caya ka t'a fe...

1991 san, kalo 7nan tile 11 su-gandira dijē jamanaw ka tōnba «ONU» fe, k'a ke hadamadenw togola donba ye. O man kan ka bala mogo la, kuma te ka ke yeleko gansan ye mogo bolo barisa, tijē yere la waleya in b'a kun bo. Bamananw b'a fo ko : jinin saala-saala beε n'a bolisira don. Dijē kōnō geleyaw bi ; dijē kōnō dēsēbaw bi ; dijē kōnō kōnōfiliw bi, yali kun t'u la wa ? Yali Ala ka latige gansanw dōrōn de don hadamadenw yere no te minnu na, minnu be temen hadamadenw ka dōnko n'u ka sekō an'u ka jininko kan wa ? Walasa ka jaabi dōw soro jininkali minnu na, an ka jatemiε ke jate dō la.

1960 san, dijē hadamaden beε hake tun ye mogo miliyari 3 ni

miliyari 5 ni kō ye. O san kelen, Mali jamana mogo hake tun ye mogo miliyari 6 ni kō ye.

1975 san, dijē hadamaden beε hake sera mogo miliyari 5 ni miliyari 8 ma. O san kelen, Mali jamana mogo hake sera miliyari 7 ni kō ma (an b'aw ladōnniya ko jinan san in min ye 1991 san ye, Mali jamana mogo hake taara miliyari 8 ni kō la).

2000 san na, dijē mogo hake be temen miliyari 6 kan !

Nin yelembaw beε kōnō, fen te fara dugukolo kan fo min yere be bo a nafamayorow hake la (senekeyorow, bangangeyorow n'u nogonnaw). O rō sa, an be mun ni mun ye ? Ofoloye balo ni hadamadenw ka balon'u ka nafafen werew dēseli ye, barisa 1960 san na, musaka min tun be don mogo kelen kunko la, 1991 san in na, o musaka kelen de be tilan mogo 5

ce. Dugukolo seneta dōgoyara barisa duguw wēre la ; dugu kūraw sigira ; dugubaw cayara. Ni dugukolo dun t'a baarabaga nafa dun, mun de be ke ? Sensem be ke ka dahirime sōcōyōrō segerē. Bamananw yere t'a fo wa ko : ni silatumu ma jidigi, myetō be yelen ? O siratēge de la, dugubaw nabaasigibaw cayara ka temen u sigibaa dugulenw kan.

Kōlōsili wēre ye min ye, o ye bangew ye. 1960 san ni 1991 san ce, ni mogo min ye kōlōsili ke, i b'a ye ko bangew sigiyōrōmanā fo siñē tan. Kōnōfiliko min b'o la fana o de ye ko bi bi in na, dēmisen mogo tan o mogo tan be bange dijē kōnō, i b'a soro mogo 9 (kōnōtōn) beε be bange faantan jamanaw de kōnō ! Bange be ka dōgoya setigi jamanaw kōnō k'a soro a be ka ke «simōtōmō» ye faantan



... cew ni musow...



... Dugukolow ni sɔrɔw bε ka dogoya ka t'a fε...

jamanaw kono. Se tε fa ye kuma tε ba ma, denw bε lamo cogo di ni jogo numan ye ? Den min nε bε yelen ni dahirimɛnini haami ye o bε kisi «bajanbilaya» ma cogo di ? Se tε jamana ye sanko à denw, o jamana o denmisenw bε se ka kisi kalambaliya dibi ma cogo di ? Dijε kεra kɔnɔnafiliso ye. N k'a ma fɔ dijεmɔgɔw yεre kɔ. A ma k'u ninama fana. I n'a fɔ an da ser'a ma jekabaara boko kosa kono (67) cogo min na, bana jugu ni kɔngɔ ani kunfinya bε ka denmisen miliyari yirika de ka dijεnatige naga si bi. Aw'o fanba fana bε faantan jamanaw de kono.

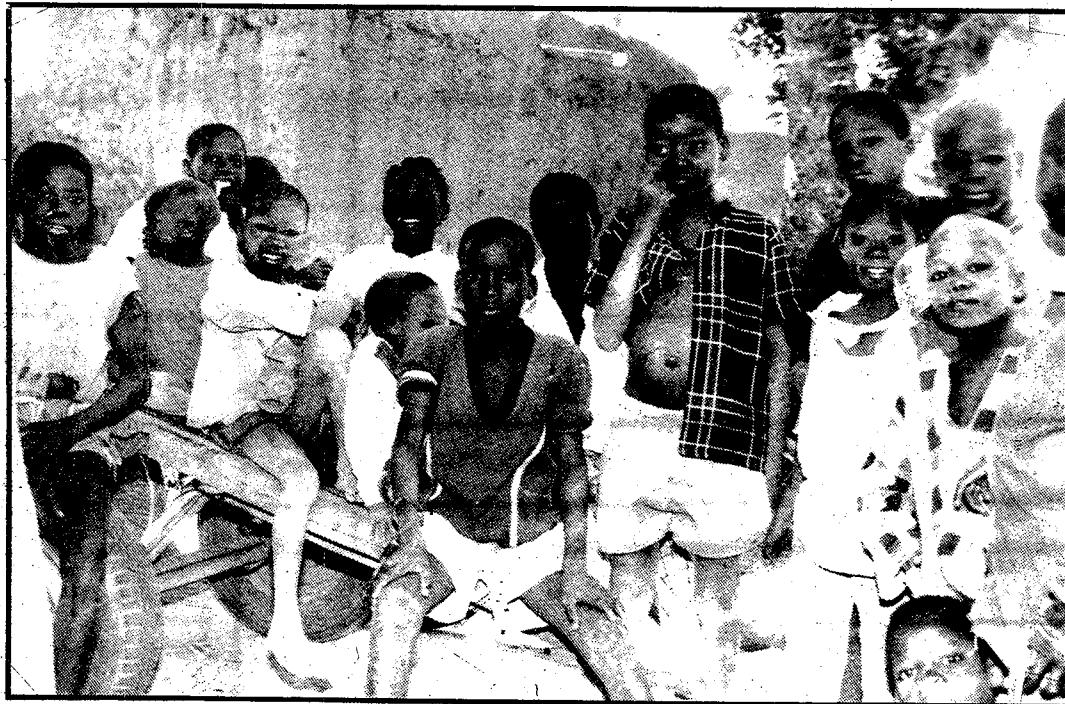
Fura jumen dun bε sɔrɔ gεleya ninnu na ? Fura min b'a la o de y'an sonni ye fεn ma, an y'an ban min ma fɔlɔ, barisa an tun m'a faamu, n'o ye furance bilali ye bangew ni nɔgɔn ce ani den sɔrɔta jatesigili ye. Bamananw b'a fɔ ko : waraba den kelen kafisa naariwara (kungo jakuma) segifa ye. O bε mun fɔ ? Waraba ye den kelen

balokonuman de ye, min bε dumuni sɔrɔ k'a fa, ka furakε ka nε, ka kalan sabatilen sɔrɔ, k'a ka dijεnatige sababu jɔnjɔn sɔrɔ, ka se a yεre kɔrɔ, k'a bangebaaw

nεsuma. Naariwara ye den balo kojugu de ye min tε dumuni sɔrɔ k'a fa kuma tε furakeli ni kalan ma, n'a tε se a yεre kɔrɔ sanko bangebaa. Den fila ladon konuman kafisa ni den tan bilali ye dijε fε !

Kalo 7nan temennen tile 11 su-gandira k'a ke hadamadenw tɔgɔla donba ye dijε kɔnɔ, o mα ke gan-san barisa ni yεlema ma don kow la, don dɔ balawu sawurantan bε na wuli dijε kɔnɔ k'o sababu ke ni hadamaden cayara k'a danmatemən, n'u ma balo nɔgɔn fε, u bε balo nɔgɔn na dε ! An balimawaw m'adɔn kohali jakɔngɔ sababu bε adamadenw danmatemən bugunni na ? Kungoba kenebaw bε fora k'u ke dugubaw ye. O kosɔn, jiribaw sila-tununa, jiriw de dun ye sanji sababu ye ! Ala n dəmən, a fɔ n'o y'a sɔrɔ i b'a dakun na, o man fisa dε

Tumani Yalam Sidibe



... An bε mun bila sini maakɔrobaw nε, n'o ye bi denmisenw ?

# Bin bë ka kë dugumögow kan ji ni kungo baarada mögö döw fe.

Musa Tarawele ka fanga binna, n'k'a ka këcogo sigilenw ma tunu fan bëe. Kérénkérénnena la, n'bë na ji ni kungo baarada mögöw ka kewalew fo aw ye, San ni Bla marawla. Sénéfénw ma són jinjan Banin kininfébolo n'a lamini si la, fo ka t'a bila Kinparana ni Si la, k'o sababu kë san nabaliya ye. O ye denmisenninw ni balikuw bila tungafettagaba la. Oyoróninnugéléya bë dugu misenw kan u ka nisongow sarali la, nka, o si t'u hine don jini kungo baarada mögöw la. U bë tilen ka mankan c'u la.

N ba Pereperelatigë k'a fo ko tadowkungola kise kelen te yoróninnu na. Dugumögöw töörön don jiri danma-danma dörön de no fe. Minnu b'u nangi olu yere bë tila ka jiribaaralaw ni dögöcilaw yamaruya ka jiiriw tige.

N bë misali ta n ka kubeda kan, n'o ye Yangaso ye. Jikonso dugutigi danka ye su kelen kë kasö la barisa dugu ma se ka ba mugan sara; ba mugan min ni ji ni kungo baarada mögödötun y'o wajibiyadugu kan. Ba bidooru de wajibira Burgura kan, sén Banbara ta ye ba bi saba ye, Duguwolota ye ba bi seegin ye, Kagangaso ta ye ba bi woɔrɔ ye. Dugu wërew, nangira nin cogo in na fana Jeli kubeda la. N'b'a jini ji ni kungo baaradaba fe a k'a laje ka nin baarakela hakilintanw ka cogo sègesège ani ka wari bin sénékelaw kan min ni sariya bë taa nögön fe. U bë són nangili ma, n ka fo kun ka soro u nangili la, ani fana u ka nangi baarakelaw fe, baarakela minnu lafaamuyalen b'u ka baara la.

Ni yéléma kura kun dö tun ye ka hörönya ni danmakëne sabati, ka maliden bëe mine da kelen na, waati sera sa, waati jönjön sera sa, sénékelaw ni bangamaralaw ka lakana fanga körö mögöw ma.

In'a fóajateminenä cogo min, a b'i ko Musa Tarawele tun y'a jini an balima fanga-fini-donraw fe de k'u ka hine ale ka fanga la, nka u k'u sago-



*Ni nafa bë kungo la, o dònbaña fòlo ye cikela ye*

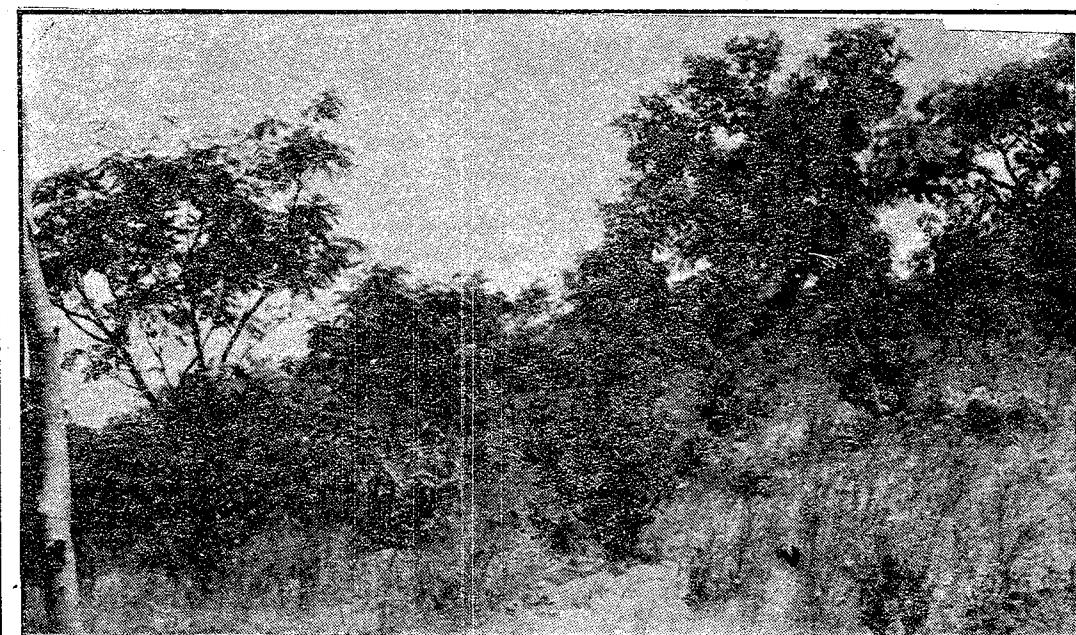
nankö bëe kë maliden tow la. Ode y'a to santaramaw ni ji ni kungo kôlsibaaw y'u danma fangaw sigi kungow kono.

Sefeto (Kita mara la) misali. O kubeda ni dugubaw furance ye bametere 100 ye. A san fila ye nin ye santarama fila te fosi la yen mögi nintöörök. Musow bë mine k'u nangi u ka forow sira kan k'a sababu kë kunnafonisëben jirabaliya ye. U bë

waribaw minë k'o kë ka walejuguw latunu. Olu de ye kiiritigelaw ye, kumandanw y'u ye, duwañew ni lénpo sègesègelikelaw y'u ye fana. U ka wari minenew bë taa min ?

Min ye ji ni kungo kôlsibaaw ye olu de ka jugu kosebe. Olu ye maliden ye, maliden ninnu bë juru siri u maliden nögönw kan na ani k'u siri nögön na.

Yali Mögo fila ma sa u bilalen koka



*Kungojiriw nafa dònbaña fòlo fana y'u ye*

# Duguw konoko

bɔ̄ ji ni kungo baarada mogow ka kasola wa ?

Bafulaben ji ni kungo sigidakuntigi  
ma mugu ci baganmarała do la wa ?

Nin mögo suguya fila ninnu b'a döñ  
k'u to te bëre ye fangafini donni na, o  
de b'u bila ni ko kebalikew la sisán.

Nin ye ji ni kungo baarada nəməgəba  
ka səben dafaseben kənəko ye.

bayelemabaga  
Saka Dunbiya  
JAMANA baarada cdo cgo



Sariya ka kan ka cikela numan ni baarajukela djon ka bo pogon na

**MA.KO.CI Kunnafoni**

# Koorisun furakeli bagaji la

## I - *Kuma nebila*

Koori be sene a den fu kanma, o magone ka ca. Koorisi suguya ka ca. Mminnu tun be sene folo olu ka tinenifenko tun ka dogo.

Walasa dō ka fara koorifu sorota kan tari kelen na, a ninina ka yelema don koorisun lakananicogowla. Nka koorisi suguya te soron tijenifen te min na. Fo an k'a dōn ko fənjənamaninw bē dō bō koorifu sorota la, k'a sababu ke koorikala, n'a bulu n'a denw dunneddi ye, an'a fu cəjuguvali. O kanma furakeli nafa ka bon ka fara koori baara tɔw kan.

II - Feñenamanin minnu be koori  
tine

Koorisun ka tijenifen ka ca ni  
seneferentowtaye. Fenjenamaninw be  
koori bulu n'a kala an'a denw dun.  
Fenjenamanin dow ka balo ye koori  
gansan ye, nka dow be senefer su-  
guya bee dun. Fenjenamanin minnu  
ka ca olu file nin ye :

a) nkarakankanin ani dimogo jeman.  
Olu be koorisun misenmanin dun.  
Nkarankanin ye fennanama ncininye,  
a dakala be sogoli ke kosebe. A farikolo  
je ye neremugu ni binkene dibilen  
nagaminnen ye ka tomi finw k'a la. A  
dow kamanjolo ye naani ye, kaman  
geleman fila be san fe, magaman fila  
b'olu duguma. A ka koori tijeni bele-  
bele be ke sumaya waatiw  
la. Nkarankanin be noro koori furabulu  
dugumana na. Ab'ojisama fo furabu-  
lu be faga ka bin duguma. O waleya  
be ke sababu ye ka koorisun bulunta-  
nya.

A jugumanyōro ye fən min ye sa, Ø

ye a be noono dilama min da, n'o be  
norokori furabulu la k'a den fu ne fin.

- dimogo jeman fana be o waleyam  
nun ke koordinen fu la.

- nasara dønniya siratęgę la; nin  
fengenamaw be kęle ni baga  
kerekereñnenw ye.

b) manolantumu bilen min bə wele  
ko ameriken ntumu :

U ka ca, ú ka tijenéni ka bon. U be  
balo seneñen caman na, i n'a fo (mano,  
koori, tamati o n'a ñogonnaw). U ka  
tijenéni be juguya seneñenw feerelian'u  
deni aati la. U be wo sogo kooridenw  
na k'u konoñenw bëe dun. O be ke  
sababu ye ka koorifu soroña dogoya,  
ani ka koorifu ne cejuguaya. O koson  
furakeli ka kanka ke ka nintijenifénw  
kele.

c) Ntumu nonima (eyariyasi) ani ntumu worojilama (pekitenofora). Nin ntumu suguya fila ka jugu koori ma kosebe. U ka tijeni be ke koori den tuma an'a den dayelen waati. U be koori feere misen ani koorriden kono kisew dun. U b'u bo caman ke

Kooridenw kono min be ke sababu ye ka koorifu do tijé walima a be se k'a bee tijé. Ntumu jónima no be dón woba bila fe kooridenw na.

Ntumu worojilama nō saniyalen kō,  
a bē wo koolilenw bila koɔrden na.

Ntumu jōnima ka jugu ka temen ntumu worojilama kan, ka d'a kan a bē koorden caman tje, nka ntumu worojilama bē koorden kelen tje. O la sa feere juman were si te bagaji la furakeli ka.

### III Koori tipenifénw kelecogo

An be kuma kelecogo fila kan minnu  
be ke anw fe yan kosebe.

a) Senekbaaraw keli siratige kan :

Baara dōw keli be se ka nōgoya  
don tñenifēnw ka waleyaw la, i n'a fō  
senefenw fōfōli nōgōn kō fē, danni  
joona, senefenw kala tigeli n'u jenini,  
an'u datuguli bogo jukoro, ni suman  
tige joona.

Nin ye sənəkə cogoyaw ye, minnu  
be ke sababu ye ka tijənifənw si  
dəqəcəya.

# MA.KO.CI Kunnafo

**b) Nasara dönniya kels siratege la:**

Fenjenamaninw be kels ni bagaw ye. Bagaw sugandili be ke ka da jininikebaaradaw ka san caman baara kerenkerennen jaabiw kan.

- MAKOCI (CMDT) baarada be furakeli ke ni bagaji suguya caman ye.

- Bagaw ye suguya saba (3) ye :

- A foloye bagamugulamaw ye, olu be funfun fenw kan, nka u baga fanga ka dögo, o b'a ta kemé tilanyoro 5 la ka taa se tilanyoro 10 ma. (5 % à 10 %)

- A filanan ye bagamugu noontaw ye, olu be seri ni ponpe gansanw ye. U baga fanga be ta kemé tilanyoro 35 la ka taa se tilanyoro 50 ma. (35 % à 50 %).

- A sabanan ye bagajilama ye : o döw be se ka nagami ji la k'a ke ka furakeli ke, döw yere gansan be ke ka furakeli ke.

O baga ninnu fanga be ta kemé tilanyoro 20 na ka taa se tilanyoro 80 ma (20 % à 80 %).

- Jogo be nin bagaji kelen-kelen bee la min b'u joyoro jira fenjenamaw kelen la.

- O foloye u ka kelen waati janyacogo ye : Bagaji minnu ni ji be nagami olu ta ye tile 15 ye.

Minnu gansan be ke olu ta ye tile 12 ye. O ye bagaji tulumaw ye.

- A filanan y'u ka kelen teliyacogo ye.

- A sabanan y'u ka fagali juguycogo ye

- A naaninan y'u ka sokono baganw ni mogow fagali ye.

**Furakeli masinw**

MAKOCI baarada la an bora furakeli masin ponpetaw la sigiyoro kelen na ka na se minnu be ponpe tuma be furakeli sen fe i n'a fo (T 15) ka taa se ponpe pilimaw ma, i n'a fo (beretudi, T 1 Giro ani mikoro ULVA).

- Ponpe pilimaw disiki be munumu-nu siue ba wolonwula (7000) fo ka se siue ba tan ni kelen ma (11000) miniti kelen kono.

- Ni ponpe ka ni, u be se ka bagaji kuru misen 110 seri santimetere kene kelen kono, o be ben miliyari 11 ma tari kelen kan.



**Furakeli kecogo**

1°) Baara nebilal forow sumani walasa ka bagaji donta hake don

- dannisiraw jesinfan jatemineli fiue bocogo koson.

- dannisiraw ka kanka jesinkeneka ani bananfan fe.

- furakeli folobe ke ni feere folobora.

Furakeliw ni jogon ce be ke tile 14 ye. Nka ni tijenifewkunbora, yelema be se ka don furakeli la k'a waati surunya.

- furakeli be damine sogomada fe lere 9 fo ka taa se lere 11 ma.

- wulada fe, a be damine lere 16 la fo ka se lere 18 ma, walasa nkomiji kana ke koori furabulu la, ani ka fiue taacogo numan soro.

**Furakeli minenw**

Senekela ka kan ka ponpe pilima, ni piliw, ni bagaji, ni ponpekolanw (safuna, taji ani finikolon) nini ka bila furakeli waati ne.

Akakanka ponpe jiboda mabennen nini fana.

**Furakeli**

Sanni ka furakeli damine i ka kan k'a don ni nkomiji banna, i be darapo turu foro kono fiue jesinfan dönni kanma.

Ni fiue barika ka bon walima n'a ka dogon i be furakeli bila, bawo ni furaji bora ponpe da fe fiue b'a jesen koorisunw kan.

**Furaji donta hake tari la**

Tari kelen furakeli ko kelen be ben bagaji litiri 3 ma.

**Furakeli be ke ni jiboda neremugulama ye.**

Furake fiye be ben dannisira 3 ma furakeliko 3 folo la, o be ben metere 3 ani santimetere 2 ma.

Furakeli tow be ben dannisira 4 ma.

**Furakeli bannen ko baaraw**

a) Minenw ladoncogo furakeli ko fe  
Minen ladoncogo be se ka ke sababu ye ka furakeli nataw geleya n'a y'a sorro wale ma ke a waati la. O la furakeli masin ka kan ka ko furakeli ko fe foro kono, walasa fura kana ja ka noco ponpe la

b) Minenw kocogoya

- baranin be walaka k'a ko ni taji walima ni gazuwalie ye.

- Taji walima gazuwalie be don ponpe kono k'a fiye ka bon yoro senebali do kan walasa ponpe ji temensiraw bee ka ko ka je. Disiki fana be ko ni gazuwalie ye.

- masin be josi ni finikolon jelen ye  
- masin moteri bee te don taji la.

c) Furakeli minen tali n'u maraco-go numan

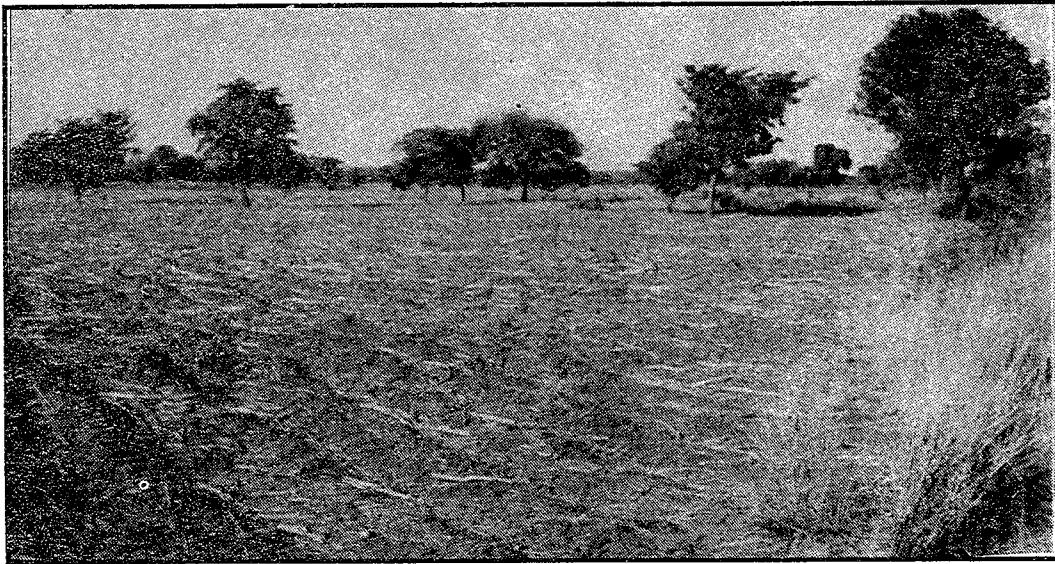
- ponpe disiki datuguli ye wajibi ye, ponpe man kan ka mara ni piliw y'a kono. I be ponpe dulon k'a kun suuli yoro jalan na. Ponpe in man kan ka se dugukolo ma.

d) Ni baga do sera mogo kono

Ni baga do sera mogo kono feere telin be nini k'a tigi lase dogotoro ma.

Sumayila Dante  
Kilela cikekafo kuntigi

## Dugukolo nafa sabatili



*Dugukolo nafa ka bon ladonbaliya ma*

An ka seneñenw b'u ka balo b'o dugukolo de la.

N'ant'a f'e dugukolo nafa ka dogoya, an b'an hakili to nogo donni de la. Nogo suguya ye fila ye : nogofin ani tubabunogó.

**Nogofin :** Sanni donniyaw ka yiriwa, ciklaw tun b'e sununkunnogo, n'an b'o wele ko nogofin, de ke u ka forow la.

**Nogofin soroçogow :** Nogofin suguya ka ca.

So kono namanw tonnen mana toli, o be ke nogo ye ani baganw bo ni baganw dayoro naman. Fen wera be ke nogo ye min b'an ka dugukolo nafa, ka seneñenw barika.

**Nogofin neci :** Nogofin neci ka ca ka d'a kan a be dugukolo magaya, k'a rókuraya. A be an ka seneñenw barika, u falento be wuli ni fanga ye. A sorojka nogon, ani fana, a b'an ka wari bota dogoya.

**Tubabunogó :** Tubabunogó saba de be baara an fe Ofisi kono. Olu ye : nogofinman, n'an b'o wele ko pinebo, nogo jeman, n'o be wele ko segenin ani tilemisi nogo.

Ni tilemisi te, to fila ninnu b'e be dila izini na. Nogo saba ninnu b'e n'u joyoro don malo la. Wa u doncogo fana te kelen ye.

**Tilemisi nogo :** Tilemisi nogo be bo dugukolo de la. O de koson dow b'a wele bugurimugu. A be i ko buguri, o de kanma n'an b'a seri foro kono, a ka

kan an ka ji doonin k'a la k'a lamaga walasa a serito, fijne kana taa n'a ye. A bore woço de be ke tari kelen na. N'an y'a seri a ka kan an ka niniboma bore kelen seri ka tuga la.

Tilemisi nogo be seri dugukolo la ni k'a yelema ni daba ye. Ni baara ye an ta an tege ma, an be se k'a seri cibuguri kan k'a lamaga ni kurucimasin (eresi) ye. A nafa be san saba ke dugukolo la, yoro dow la a be se san duuru ma.

**Nogo finman :** ninibobo : Nafa fila de be a kelen na. A be seri cibuguri la, ka soro ka malo seri o la k'u lamaga ni nogon ye. Ni maloturuta don, i b'a seri bogø la k'a lamaga ni ka malo turu a kan.

Nogo finman bore kelen fo ka taa fila la, o be se ka seri tari kelen na.

**Nogo jeman :** Segeñin : Nogo jeman ye nogo ye min funteni ka bon kosebe fo tuma dow a b'an ka seneñenw jeni, nk'a joyoro ka bon an ka seneñenw barikali la. An b'a seri ka soroji doonin be malo koro, nka a te seri jiba la. A be se ka donko fila walima saba ke malo koro. Ni malo b'a fe ka ci, an be donko folo ke, n'a surunyara konto la an be donko filanan ke. Ni malo turulen don, nogo jeman donko folo be ke maloturulenko tilatan nogon. Segeñin bore fila wali saba be ke tari la. An be se ka temen o kan fana.

**Nogo hake tari la :** Nogo donta caya n'a dogoya be dugukolo cogoya ani

malo siya la.

Dugukolo numan ta ka dogon ni dugukolo kolon ta ye. Malosi surunw fana nogo ta ka ca ni malo si janw ta ye.

**Malo turulen ni serilen :** Tilemisi bore woço

**Malo turulen :** Nogo finman bore fila ani jeman bore saba.

**Malo serilen :** Nogon finman bore kelen ani tilan, jeman bore fila.

Ni malo surunin turulen don, do be se ka yelen nin hake folenw kan.

**Tubabunogó neci :** Tilemisi ni ninibobo be malo dili caya, ka a kolo kunbaya, ni k'a wolokun bonya. U be malo kisi bana dow ma.

Nogo jeman be malo mo diya k'a furabulu bonya, ni k'a kise caya. A be malo kisi bana caman ma.

Ola, an b'a fo ko nogo ninnu be soro yiriwa.

**Laadilikan :** N'an b'a fe maloforow soro ka yiriwa, an kana nogoko bila ko fe.

N'an ye tubabunogó don an ka foro la an kana son a ji ka bo abada.

**Idirisa Kone**

Cikelakoliden Kokiri Sekiteri la  
Masina Zoni - Ofisi Nizeri.



## Farikolojenaje Kunnafo

### Mali ntolatankupu yalonna "Real" fe

Kari don 1991 san kalo 7n tile 20, Bamako ntolatankeneba kan, kow kera ko ye ; sigaw ni hamiw banna barisa kele kera ka setigi don. O don, nanafilabinbaga ni nana sabanan y'u kogo da joggon na. Folo, o tun b'a fe ka siga bo bee la ko "dogoya te kele sa, nka dusukunntaya de ka jugu". Filanan, o tun y'a kali k'ale ye nana minebali ye. "Real" ntolatantou ni Manden ntolatantou, n'o ye Bamako mara naaninan ka ton ye, olu y'u kogo da joggon na Bamako ntolatankene kan, lansara waati la, jamana kuntigi ni mogoba yirika were nekoro, walasa ka Mali ntolatankupu 31 nan ta joggon nekoro.

Nintun ye "Real" siye 12n de ye ka se kupu in nana sugandikene kan. Fen min ye Manden ntolatantou ye, o siye folo tun don. Nk'ale ka siye folo ni mankutu tun be joggon fe barisa : folo, ninan de ton in donna ntolatan-nana-tou ka sere la ; filanan, ninan kelen in na, a ye nana dawulama fila senbo kele la nana sugandi nebila ntolataw ser fe ; sabanan ninan kelen in na, a sera nana sugandi yere kene kan.

#### Ntolatan waatiw

Waati 15n ni sanga 45, jamana kuntigi Amadu Tumani Ture ye ntolatan cedenw fo fan fila bee fe.

Waati 16n ntolatan daminen. "Real" ni Manden cedenw bee wulila nibarikaye. Nka "Real" cedenw konna ka Manden taw koron u ka joda la. O koronni o ma ke fuye barisa sanga 17 nan yere la, "Real" ceden Benke ye ntola laben k'a di a tondenjoggon were ma, n'o ye Haruna Kulibali ye. Ofana y'a jeniyoro fin n'o ntola o kerunni ye "Mandenkaw" ka jo kono jokolosila Seku Kante ma minecogo soro min na. Kuru kelen "Real" bolo ; kuru fu Mandenkaw bolo ; baara dabora. "Real" ko ale ka kuru te nonabila, Mandenkaw ko a da te t'olu la. Galabuw ka kene ya rukurayara fan fila



mogow bee fe. Nka halibi kene tigya tun be "Real" cedenw bolo: Sanga 44nan na, "Real" ceden Abdulayi Tarawele y'i to bolojugu kan ka ntola kerun Manden Seku Kante ka jokono. Ntolatan kolosila Modibo Njai y'a ka file fiye. O kera sababu ye jamana kuntigi Amadu Tumani Ture ka kupudi "Real" cedenkuntigi Musa Keyita, ko Dugutigi, ma o k'o yanga. "Real" kuru 2, Mandé : kuru 1, o ko y'a yere ban de !

Kuru kelen "Real" bolo, kuru fu "Mandenkaw" bolo, ntolatan sensenna o cogo de la folafinewoaa.

Wuliko filanan damineni ni "Mandenkaw" ka galabu kene ya ye "Real" cedenw kan. Nka o ma taa ne barisa, sanga 52 yere la, "Real" ceden Jeran y'i yere diyabonntola kan Mandenkaw ka joda la. Jokolosila Seku Kante ma minecogo soro o fana na. O kera "Real" ka kuru filanan ye "Mandenkaw" kun. Kuru fila ni fu. "Real" kanubagaw hakili latigera, Bamako mara naaninan ntolatan kanubagaw jigilamisenyara. Nka kuma laban tun ma fofolo ! Sanga 54nan na, Ibrahima Kante ye kuru kelen soro "Real" jo kono "Mandenkaw" togo la. O kera selekelatanni do sen fe. A kera kuru 2 ye "Real" bolo ani kuru kelen "Mandenkaw" bolo. Siga ni joro kunbora "Real" kanubagaw bolo. Hakililatige y'a damine ka ke "Mandenkaw" taw

la. Nka ntolatan be setigi ni sentan de jini k'u bo joggon na. O dun kera barisa, sanga 93 nan (kosawaatiw jatelen) Modibo Njai y'a ka file fiye. O kera sababu ye jamana kuntigi Amadu Tumani Ture ka kupudi "Real" cedenkuntigi Musa Keyita, ko Dugutigi, ma o k'o yanga. "Real" kuru 2, Mandé : kuru 1, o ko y'a yere ban de !

Tumani Yalam Sidibe



Mali ntolatankupu

# Ka se duguw ma

## Yiriwa ani kunnafoni

An balima kungokonomaaw ka fantanya te maakolonya no ye, kunnafoni sorobaliya no b'a la.

Nin kuma in b'i ko surukubo, ni sanji be n'a kan a be je. San bisaba yereta ko fe, an ka kan k'an ka wale kiime sa. Bawo, mogote ko jan tige n'i m'i kofile. Hadamaden san bi saba te mogokoroba ye, nka denmisen ko jugu fana te. N'an y'an kofile an ka san bi saba baara kelen na, an ka kan ka jooro, bawo a nafa te tegé fa.

An ka jenemaya n'an ka hine sinnen don sene min kan o ma se ka yiriwa, bawo, kalanbaaw ye yelema fugula ta k'a coron an balima kungokonomaaw kun na, k'a sorc o ma ke n'u ka jen ye. Hali u ma kala seme u danbe la. Hadamaden hakili te kubere ye n'a be kuru koyi ! Wa senekela caman deselen don a dahirimé na bi, ka d'a kan mogo bugunna, baarakebolo ma yelema. Jamana dow kono, senekela be toni caman karabatari kelen kono. O jamana ninnu senekelaw fanga man bon ka temen anw ta kan de, u dabaliw de ka bon n'an taw ye. Wa dabali bonya n'a dogoya te sorc foyi fe kalan ni kunn-



Kunnafoni joyoro ka bon adamaden ka hakilisoro la kosebe

toni sorcogo ko. Wa hadamaden te se ka ke foyi ye a yere ko. Arajo kelen min be tile ka kunnafoni suuru an tulo kan olu b'u dibaaw de sago la. Arajo-Mali ka kuma kelen don an balima kungokonomaaw bolo bi sanu negenin ye. U t'o falen foyi la. Nka mogo man kan ka jig'u la, bawo u ka kunnafoni sorcogo dan y'o kelen ye. Waati dow la, kalanbaa dow be to kaa ba bugudaw la, k'u be senekelaw kalan senekecogo kura la. Nka olu ka

teli sanga ni waati bee. Dugubakonomaaw don, u te se ka meen bugudaw la. Musa minenen ko, kunnafonisben cayara (12) nasaran na. Nka o ye kalanbaako ye. Sisan an ka kan k'a wajibya arajow fana ka caya, bawo jigi were te kalanbaliw la arajo ko.

Tile kura bora an balima kungokonomaaw ye : Jamana Sorofe.

Sorofe ye kunnafoni cakeminen de ye. Kunnafoni nafamaw de lasagonnen don kasetiw kono.

Bee danma ka kan a la bawo manetofoni jensennen don an ka dugu misenninw bee la. Kaseti lamennen ko fe, an balimaw be se ka bataki ci Sorofe cakeda la. Hakaja u hakililataw be se ka ke a danma kaseti ye. Sorofe be ba kalo fila o kalo fila. A be nimoro 20 nan na bi, a songo ye d.120 ye. A aderesi file : Jamana Sorofe, késu : 2043, Bamako, Mali

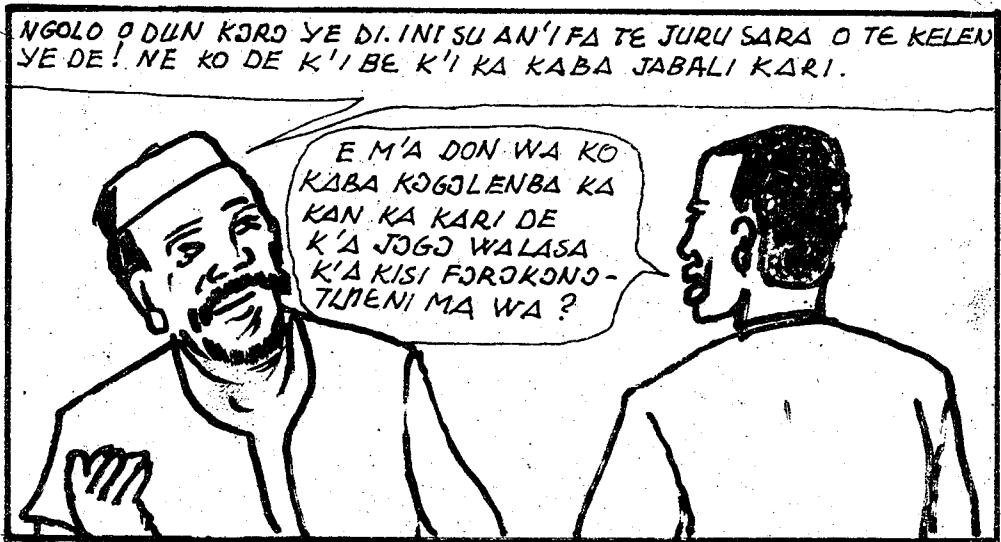
Mamadu Bakari Kulubali  
Jamana Sorofe baarada mogo do



Jamana SOROFE ka kaseti dilannen dow

## Maanañegen ani poyi kene

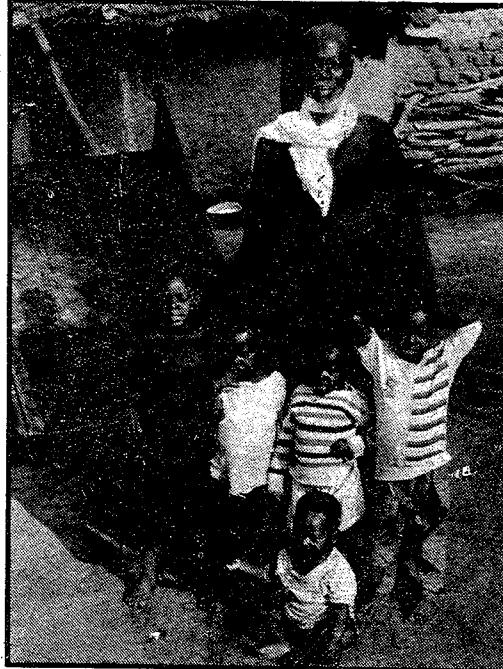
### NGolo ni Yuba ka kalo baro



### Dinenatige

N balima, n'i taara dugu la,  
N'i y'a soro bëe  
bëe ka surukukasi ke  
O k'u fe, n'o te  
N'i ye bañoröñinkasi ke  
I laban bëe ke  
Surukuw ka fanfan koloje ye de !  
Dinenatige ye kurun de ye  
A ka batige konuman  
Y'a konomogo bëe haminanko ye.  
Nka ni min ma don kurun  
Kono dun ?  
Aa, tow bëe ta k'o tigi to,  
A bëe ke kelenamogo ye.  
Sorofen wëre dün te  
Kelenamogo ye  
Ni kelennamiiiri ani kasi ni hamitë !  
Kelenya bënnen bëe Ala kelenpe de  
la.  
N balima  
O kanma, ke kulu la  
Ke ton na  
Ke jama fe  
I ka ke jama do ye  
Don jamakulu la  
N'o kera i be nafa soro  
I ka dinenatige la  
Barisa i na balo jama fe,  
i na kisi jama fe  
Walima i na halaki jama fe  
Nka abada i te laban  
Manumanko la.

Tumani Yalam Sidibe



Denmisén maäkorötän ka ko man di

## Tulon te sebe sa



### nogondan

(Tige 2nan n'a laban)

Jama be o kuleba la dɔrɔn, Nji ka misiw y'u jo ten. U jolen tora o la ka yereyere, ka yereyere. U tora o yereyere in de la dɔrɔn, misi kelen y'i da duguma. A dalen duguma, a y'i kolonkolon, k'i kolonkolon, k'i ban pew ka wuli Ala ni segen bolo. O dun y'a soro NGolo ka misiw be ka saridaba saman cogo min, u b'a samanna ten. Nji ka misiw y'u ban ka wuli tuma min na, a y'u foni ka bo saridaba la, o y'a soro NGolo ka misiw tilala u ka tugun senetaw la. Jama kulela ko kura. NGolo kera foloye ! NGolo kera foloye !

Mogow tilalen kule la, Fasoba dugutigi ye jala di NGolo ma, ka tila k'a fo kosebe. U boen nogondan keyoro la, ka na so, dugutigi ye NGolo ka saridaba n'a ka wariw d'a ma".

O don kera seliba ye u ka dugu la. Dugutigi y'a ka ntura belebele labila NGolo ye. U y'o ntura in faga, walasa nogondanna bee k'i diyabo cogo min. O seli in kene kan, dunuflaw ni donkilidalaw ani donkelaw y'u sekou.

bee jira o don. O donw sen fe NGolo ye jala werew soro ka fara a ka jala kan. Barisa a don su npogotiginnin caman y'u ka misorow d'a ma.

U moké tilalen nsirin in na, bee masumanentora sigilenten. Okelen ufa y'i kanto u moké ma ko : i file ka min fo anw ye, o ye dabaribankoba de ye. Ne b'a fe NGolo ka na an fe yan, ka saridaba senekcogo ne jira an ka senekelaw la. A y'i kanto tugun ko : Ne tun te segen bi kosebe ni misiw de tun ye senekc ne bolow no na". O folen, u moké y'i kanto : "dabaribanko were be yen. Yanni saridaba ka siri misiw la, an be se ka saridabaw siri masiwh la. O be teliya ni misiw ye, wa mogo te segen o la kosebe, i be baa-raba ke waatifitinin kono. O masiwh nogonde betubabuw bolo. Odeyato u b'an dan sene na, wa u te segen kosebe fana".

O kelen denmisew y'u kanto u fa ma nogon fe ko : "fo n'an ye masin do saniye, k'ibodabakurunin sene na".

O lahidi ma ke gansanko ye denmisenninw bolo, barisa, u bee korobayara n'o ham y'u dusukun na. Akera i n'a fo n'u y'u kali nogon ye de k'u be mone bo u moké n'u fa la. N ka dusu ye fen min ye, setigiya fana y'o nogon fen were de ye. Senekemasin te dabankuru ye mogo be girin ka taa min san sugu la. Kow selen musaka keliyɔrw ma, cekɔrɔba modenwey nogon ye, walasa ka feere soro nafoloko la. U bee la dogonin Bugari ye kuma t'a yere ma k'i kanto u ma ko : «fen o fen be du kono, o ye ntura fila ni misimuso duuru n'a den saba ye, aw b'a fe ka senekemasin san milyon yirika. O nogon yerenegen be wa ? O kuma folen, u korokeba Misa fora ka da Bugari kan k'a b'a gosi, nka balimake to fila donna u ce. U y'o don bee ke ka Bugari nen, k'a dogoya, anik'a adandijé dangatoyafen

bee ma. U yerew ka fo la, Bugari kera du jugu ye barisa a ye jigilatigekuma f'u ye. Bugari y'i kanto o de la si a yere kono ko : "Ni tinefø ye ne ke du jugu ye, o la ne be taa n kun fe !"

Juma don dugu jera ka Bugari soro kelennamogoya la kungo kono. Tooro ni kungo ani dusukasi y'a ke donbagalafili ye tile tan ni duuru kono. N ka Ala sago de be ko bee laban de ! Tile tan ni woɔronan dugujera ka Bugari dalen soro sanu negejɔloko koro. A ne da o kan yɔro min, a girinna ka wuli ka dakabanantiso ko saba ke. Nisondiya ni kononafili o koro, Bugari ye mankan do men ko : "Dugawuden i halala ta i ka taa so, barisa i moké ni fa an'i balimaw be k'i makonon senekemasin sanniko la !"

Bugari talen so, ka sanu in jira a balimaw la, bee girinna ka d'a kan, Ka yafa nini k'a fe. Foliw niyafaw bannen ko, Bugari n'a balimake saba taara u ka mara la. U selen mara la, u taara u ka warimarasoba la k'u ka sanu falen, k'a ke wari ye walasa ka se k'u ka masin san. Sanufalelen ka ban ka ke wari ye, u tarasenekemasin feere yɔro la ka masin kura kelen san. Senekemasin sannen ko, Bugari n'a balimake saba taara u dege masin-boli la. U selen masin in bolili la, u taara n'a ye u ka dugu la. Masin in na don kera seliba de ye u ka dugu kono.

Dugumogow bee nana ka u ka masin laje, ka duwawuba ta Bugari n'a balima tow ye.

K'a ta o don na fo bi, Bugari n'a balimaw be sene de ke masin na. Wa u ka sorofenw cayara. Wa u bee mogo werew ka forow sene u ye k'o wariw mine k'o ke k'u ka lenpow sara, ani musaka jaman.

Saka Dunbiya  
JAMANA baarada mogo do.